

possint ab habente altiore cognitionem, ut a Deo ipso, quia semper debet signum accomodari illi, pro quo instituitur, quia ad illum tanquam ad finem ordinatur, illumque respicit per modum termini, ad quem tendit, a quo solent hujusmodi res speciem sumere. Quod ita etiam declaratur, nam vox humana non potest ad finem cognitionis deservire, nisi prius homines concipiant et sciant significationem ejus; ergo non potest vox aliqua perfectius significare hominibus rem aliquam, quam homines ipsi possint rem illam concipere, ergo inde mensuranda est perfectio talis signi, non ex cognitione imponentis, licet alioqui excellentior sit.

18. *Assertio secunda.* — His positis, dico secundo. Nullum est nomen Dei, quod ipsum quidditative significet, seu representet, et hac ratione merito ineffabilis dicitur, et in eodem sensu dici potest innominabilis, licet hæc vox adeo usitata non sit. Ita docet D. Thomas, q. 23, art. 1, et cum eo cæteri theologi statim citandi. Idemque sentiunt Dionysius, Cyrillus, Nazianzenus et Augustinus in principio citati. Damascenus, lib. 1, cap. 4, sic ait: *In Deo impossibile est, quidnam essentia sua, ac natura ipsa sit dicere.* Gregorius 27 Moral., cap. 16: *Si homo de Deo loqui cæperit, illico quam sit nihil ostenditur, quia magnitudinis illius immensitate devoratur: quia fari ineffabile cupiens, ipsa suæ ignorantia angustia deglutitur.* Idem sumitur ex Justino Apolog., 2, pro Christ., et Orig., lib. 6, contra Celsum, post medium, et aliis infra citandis. Favet etiam scripturæ, in qua significatur: *Deum esse super omne nomen, quod nominatur non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro.* Ita enim explicat Paulus ad Ephes. 1, dignitatem, quam Christus habet ex eo, quod est Filius Dei naturalis, supponit ergo illam esse excellentiam propriam Dei. Unde est illa interrogatio Proverb. 30: *Quod est nomen ejus, aut quod nomen Filii ejus, si nosti?* Et Gen. 32: *Cur quæris nomen meum?* Ratio denique facilis est ex dictis, quia nobis impossibile est in hac vita Deum cognoscere quidditative, ergo, nec habere nomen, quod ipsum quidditative representet.

11. *Nonnulli positam assertionem varie coarctant.* — At vero theologi conclusionem hanc limitant variis modis. Quidam dicunt, quod licet viatores non possint imponere nomen, Deum quidditative significans, tamen Deus ipse et beati possunt illud imponere, quia ipsi Deum quidditative cognoscunt. Tale autem nomen a Deo, vel beatis impositum de se quidditative

significaret Deum, licet nobis fortasse non significaret pro statu hujus vitæ. Hoc videtur supponere D. Thomas in illo art. 1, clarius 1, contra Gentes, cap. 30, et sequentibus. Significat etiam cap. 1, dist. 22, quæst. 1, art. 1, ubi citantur Bonaventura et alii. Et Alensius, 1 p., quæst. 48, art. 1, sed non satis clare loquuntur de beatis et de viatoribus aperte negant. At vero illud de beatis videtur admittere Cajetanus, quæst. 13, art. 1, saltem de possibili, licet de facto neget datum esse hominibus tale nomen, quia esset inutile.

12. Alii vero ut Scotus in 1, distinctione 22, quem sequuntur Gabriel et Ochamus ibi et nonnulli moderni expositores divi Thomæ, dicunt. Etiam viatores posse Deo nomen imponere, quod se quidditative Deum representet, quia licet non representet ipsis hominibus viatoribus, beatis et angelis poterit representare. Utiturque Scotus quodam mirabili fundamento, quod potest quis imponere nomen ad significandum clarius et distinctius rem, quam ipse imponens nomen illam cognoverit. Nam hæc vox *substantia* significat substantiam prout in se est, ex hominum impositione, quamvis homines in hac vita non cognoscunt substantiam prout in se est, sed per species accidentium. Item argumentantur alii, quia interdum qui nomen imponi, solum habet cognitionem abstractivam rei et illi semper significat obscure et confuse, aliis vero, qui rem illam viderunt distinctius significant, quia audito illo nomine, statim concipiunt rem illam, prout illam viderunt. Nominis autem significant non his, qui illa imposuerunt, sed audientibus, ergo possunt distinctius significare illi qui eis utitur quam fuerit assecutus is, qui ea imposuit et clarius, quam ipse cognoverit rem significantam per tale nomen.

13. *Nomen habere non potest expressiorem significationem cognitione illius a quo nomen tali rei impositum est.* — Ut autem ab hac posteriori sententia incipiam, incredibile profecto est, nomen habere perfectionem et magis expressam significationem, quam fuerit cognitio illius, a quo impositum fuit ad significandum. A quo enim habere illam potest? non enim ab imponente, quia nemo dat, quod non habet, nec effectus virtutem causæ potest excedere. Item, si ille nullo modo rem talem cognosceret, non posset illi nomen imponere, ergo cum illam imperfecte cognoscit, non potest imponere nomen, quod illam perfectius significet, quam ab ipso cognoscatur. Deinde inductione satis constat, (maxime in præsentia materia) omnia no-

mina, quibus Deum significamus, significare juxta modum concipiendi nostrum, ut constat ex dictis supra, lib. 1, cap. 9, et ult. et ex hic dicendis amplius constabit. Præterea commune axioma est, facilius esse rem concipere, quam verbis explicare, ut supra ex Trimegisto Platone, Nazianzeno, Cyrillo et Augustino retuli, estque experientia notum. Et ratio suffragatur, quia nobiliori modo operatur mens per se ipsam et faciliori modo, quam per corpus. Unde licet interdum contingat, aliquem plus significare verbis, quam ipse intelligat, ut Scotus objicit, illud est casu, sicut fons prolatus a psitaco, plus significat, quam ipse assequatur, quia non habet significationem ab illo, sed materialiter ab illo profertur, nam significationem habet ab impositione, nunquam tamen significatio vocis, potest excedere suam impositionem, nec mentem ejus, qui illam imposuit. Quod maxime verum habet in vocibus simplicibus, nam per compositionem simplicium multa possumus nos fingere, quæ primus impositor non concepit et componendo voces simplices, unus explicat melius mentem suam quam alius, quia hoc non pendet ex impositione, sed ex meliori compositione simplicium terminorum, quæ pendet ex facultate utentis. Sic ergo illa significatio vocis, quæ ex sola impositione est, nunquam potest excedere conceptionem imponentis.

14. *Definitio signi.* — Nec exemplum de nomine *substantia* contrarium ostendit, quia sicut imponimus substantiæ proprium nomen, ita illam concipimus proprio conceptu aliquo modo. Quod si conceptus hic imperfectus est, confusus vel connotativus, illum etiam significandi modum vox ipsa involvit. Argumentum autem aliorum parum efficax est, nam licet demus, eum qui rem videt, audito nomine ejus distinctius illam concipere, quam is, qui nomen imposuit ex sola abstractiva cognitione: non inde sequitur nomen ipsum distinctius significare, quia clarius illa cognitio in tali persona non provenit ex significatione vocis, sed ex speciebus, quas de re ipsa conservavit. Cum autem agimus de significatione nominis, considerandus est effectus, quem per se et quasi vi sua causat tale nomen in mente audientis, juxta definitionem illam: *Signum est quod præter speciem quem sensibus ingerit, aliquid aliud facit in cognitionem venire.* Id ergo, quod signum ipsum facit, ad ejus significationem pertinet. Quod autem aliunde provenit quasi per accidens ex dispositione audientis: non facit ut nomen melius significet. Alias non habe-

ret nomen determinatam perfectionem significationis, sed pro varietate audientium, qui non ex nomine, sed aliunde habent majorem, vel minorem rei cognitionem, haberet unum et idem nomen ex vi ejusdem impositionis multiplicem significandi modum, quod frivolum est, quia ex his, quæ sunt extrinseca et per accidens, non est propria vocis significatio variari, aut mensurari. Unde licet verum sit, nomen habere significationem suam in ordine ad audientem, ut supra dixi, et in ordine ad eundem esse considerandum perfectionem significationis, id tamen intelligendum est, de significatione per se, et ex vi talis nominis, non de his, quæ sunt per accidens et ex alio modo cognoscendi proveniunt.

15. *Corollarium.* — Unde colligo impossibile esse, ut nomina, quæ nobis imperfecte Deum representant, beatis significant Deum clare et prout est in se. Quia licet beati alias videant Deum in se ipso, eumque quidditative cognoscant, illa cognitio nullo modo ex his nominibus excitatur, aut generari unquam potuisset, unde impertinens est et per accidens ad horum terminorum significationem. Nomen enim non dicitur significare, nisi quatenus facit in cognitionem venire, ut ex definitione signi ab Augustino tradita constat, ergo licet beati audientes nomina Dei, quibus nos utimur, videant Deum, si illa nomina non faciunt illos in illam cognitionem venire, non possunt dici significare ipsis ratione talis cognitionis; ergo non possunt representare illis clare Deum vel quidditative, quia non representatur illis hoc modo, nisi mediante visione, quæ visio fieri non potest ex perceptione talium nominum.

16. *Aliquorum responsio.* — *Diluitur.* — Respondent aliqui, quod licet beatus antea videat Deum, nihilominus audito nomine Dei, quo nos utimur, intelligit beatus nostros sermones esse conformes visioni, quam ipse habet de Deo, et hoc dicunt esse satis, ut illa nomina beatis, clare et quidditative Deum significant. Sed hoc non satisfacit, quia significatum vocis non est attendendum nisi ex conceptu et cognitione, quam vi sua formare facit, nomen autem Dei perceptum a beato, non facit illum cognoscere Deum intuitive, sed abstractivè tantum illum concipere et ibi sistit ejus cognitio, quantum est ex vi nominis. Alia vero ulterior cognitio quasi comparativa, qua beatus percipit sermones nostros esse conformes suæ visioni, non est ex vi significationis nostrorum nominum, sed ex visione, quam ipse aliunde habebat. Quod præterea declaro,

nam cum ducitur beatus videre illam conformitatem nostrorum sermonum, cum sua visione, vel videt illam per ipsammet visionem beatam, et sic illa cognitio non causatur ex nominibus nostris, ut per se constat et consequenter non pertinet ad illorum significationem, ut dictum est, vel habetur illa cognitio per alium actum extra visionem et sic neque ille actus esse poterit cognitio quiddiativa Dei, quia hæc per solam visionem habetur, nec etiam est ex vi significationis nominis, sed ex quodam quasi discursu, quem intelligitur facere beatus comparando id, quod audit, ad id, quod videt, qui magis est ex virtute ejus, quam ex vi nominis, cujus significatio sistit in eo conceptu, quem formare facit immediate, ex vi auditionis suæ.

17. Exemplo declaratur, nam homo, quatenus est ad imaginem Dei, non magis repræsentat beato quidditative Deum, quam nobis, licet beatus videndo clare Deum et hominem, clarius etiam possit cognoscere convenientiam hominis cum Deo. Item cæli, licet enarrant gloriam Dei et sint quædam signa naturalia divini esse, non possunt ostendere quidditative ipsum esse Dei, etiam beato videnti Deum, quia licet beatus alias videat Deum, nunquam potest videre ex vi illius medii. Et licet habita simul cognitione per tale medium et visione, possit illam comparare et conformitatem aliquam inter id, quod videt et quod per illum effectum significatur, clare cognoscere, id tamen satis esse non potest, ut effectus ille dicatur significare beato Deum quidditative, ergo multo minus id dici potest de nostris nominibus significantibus Deum ex sola impositione et imperfecto modo.

18. Unde ulterius colligo contra priorem sententiam, non solum nos non posse tale nomen imponere, verum etiam nec beatos ipsos, imo nec Deum posse nomen sibi imponere, quod ipsis beatis Deum quidditative significet, aut prout in se est. Hæc sententia placet multis modernis theologis. Et probatur ex fundamento posito, sistendo semper in definitione signi. Quia nomen in tantum significat, in quantum facit devenire in cognitionem rei, quam significare dicitur, ergo non potest aliquod nomen significare rem aliquam, quam non potest facere cognoscere, ergo non potest illam significare illo modo, quo non potest illam facere cognoscere. At nunquam potest nomen aliquod impositum ad significandum Deum, facere audientem cognoscere Deum quidditative, seu prout in se est, quantumvis

illud nomen sit a beato, vel a Deo impositum, ergo nec potest significare Deum prout in se est quidditative. Minor probatur, quia nomen ex vi significationis suæ nunquam generat visionem intuitivam, ut supra ostensum est, et extra illam visionem non cognoscitur Deus quidditative et prout in se est, ut supponimus.

19. *Quorundam objectio.*—Sed aiunt, unusquisque potest imponere nomen ad significandum tam perfecte rem quantum a se cognoscitur, sed Deus et beati cognoscunt Deum quidditative, ergo possunt imponere nomen eodem modo significans Deum. Respondeo falsam esse majorem, licet enim verum sit, non posse aliquem imponere nomen ut perfectius significet rem, quam a se cognoscitur, non tamen e contrario, semper potest tam perfecte significare rem per nomen illi impositum, quam a se cognoscitur. Tum quia generatim loquendo facilius est, rem mente concipere, quam verbis exprimere, ut supra dicebam ex Patribus, et maxime verum est, quando perceptio mentis fit per superiorem intellectum: explicatur autem inferioribus mentibus, ac minus perfectis. Tum etiam quia significatio nominis, licet pendeat ab imponente, ut a causa, non tamen commensuratur illi, sed audienti. Unde non potest esse perfectior, quam possit esse cognitio ex vi illius genita in mente audientis. Fieri autem nullo modo potest, ut per alicujus nominis significationem perveniatur in cognitionem quiddativam Dei, vel exprimat, quomodo Deus sit in se, ergo repugnat nomen Deo imponi eo modo significans illum.

20. Unde recte dixit Augustinus, libro 15, de Trinitate, cap. 11: *Quando verbum mentis per sonum dicitur, vel per aliquod corporale signum, non dici sicuti est, sed sicut potest videri, audiri per corpus.* Sic etiam dixit Henricus, in Summ., art. 73, q. 9. Non posse Deum sibi imponere nomen, quod se comprehensive significet, quia licet Deus ipse se comprehendat, nunquam potest facere, ut qui audit nomen ejus, in ipsis cognitionem comprehensivam deveniat et ad significationem vocis hoc est necessarium, nec imponentis cognitio sufficit. Idem autem profecto est de cognitione quiddiativa, licet de illa aliter Henricus loquatur, non tamen consequenter, meo iudicio. Quia licet in hoc differant, quod cognitio comprehensiva Dei nunquam potest communicari creaturæ, quiddiativa autem potest, nihilominus in hoc conveniunt, quod neutra comparari potest per auditionem nominis Dei et

hoc est, quod ad nominis significationem per se, ac formaliter necessarium est.

21. *Aliorum objectio.*—*Dissolvitur.*—Sed objiciunt alii, quia vox non significat naturaliter, sicut species intelligibilis, vel conceptus, sed ex impositione, vel conventionem, qua conventum est, ut audito tali nomine, statim intelligatur talem rem esse in mente proferentis, ergo nihil obstare potest, quo minus possit beati nomen Deo imponere, quo audito alii videntes Deum intelligant quidditative Deum, ergo tale nomen significabit quidditative Deum. Respondeo imprimis, aliud esse, quod nomen significet Deum, aliud quod significet videri a loquente, sunt enim hæc duo valde diversa, ut per se constat. Unde posito priori nomine, possemus nos viatores uti illo sine falsitate, non tamen posito posteriori. Si ergo loquamur de priori impositione, licet non repugnet, eum qui audit tale nomen videre Deum et per visionem eum quidditative cognoscere, repugnat nihilominus quod illud nomen faciat ipsum, vel alium, cognoscere Deum illo modo et hoc est significare. Item repugnat, quod audito illo nomine beatus videat, vel cognoscat ex vi nominis eum, qui loquitur, videre Deum, quia hoc non significatur per nomen ut supponitur. Sed ad summum significatur eum, qui loquitur, habere aliquem conceptum, vel apprehensionem rei significatæ per nomen, quæ significatio magis est naturalis per modum effectus significantis causam suam, quam ex impositione, quanquam illa significatio naturalis non haberet locum, nisi prior significatio et locutio supponeretur. Si vero loquamur de posteriori nomine, licet per illud significaretur, loquentem videre Deum, non tamen ex vi nominis illius cognosceretur quidditative tota visio Dei, ne dum ipse Deus. Sicut nunc multis verbis, vel orationibus nos significamus beatos videre Deum, non tamen possumus quidditative visionem illam explicare. Sic ergo, licet locutio esset inter ipsos beatos per signa ad placitum, nunquam per illam quidditative Deum dicerent, non solum uno nomine, verum nec multis sermonibus, quia per talia signa non potest generari quidditative cognitio Dei. Unde respondendo in forma dicitur, nihil quidem obstare, vel loquentes et utentes nominibus Dei a se impositis, vel a Deo, alia via cognoscant quidditative Deum, tamen quod talem cognitionem quiddativam per talia nomina comparent, aut expriment esse impossibile et hoc est necessarium ad nominum significationem.

22. *Tertia assertio.*—Tertio principaliter

dicendum est, posse Deo imponi nomina, quæ illum significant et hac ratione non esse Deum innominabilem, aut ineffabilem omnino. Hæc assertio per se evidens est, et certa ex Scriptura, in qua multa nomina Dei leguntur, de quibus paulo inferius Exod. 15: *Omnipotens nomen ejus*, Jud. 9, *Dominus nomen est tibi*. Et similia sunt multa, quæ supra, lib. 1, tractata sunt. Recte enim addunt Patres, quia unum nomen non potest Deum satis exprimere, ideo variis nominibus nominari, Dionysius 1 capite, de Divin. nom., Clemens Alexand., libro 5 Stromat., a medio, et Cyrillus Hierosolymitan., Cateches. 6: *Deus* (inquit) *multorum nominum est, et substantiæ ejusdem*. Ratio vero clara est, quia Deus non est omnino ignotus hominibus in hac vita, sed cognosci ab eis potest, ergo et nominari poterit aliquo modo.

23. *Postremæ assertionis pars probatur.*—Hinc etiam manifesta est ultima pars conclusionis, quam probat sufficienter ratio quædam in principio facta cum testimonio Augustini. Nam si Deus diceretur ineffabilis, quia omnis sermo de illo et nomen ejus esset nobis impossibile, pugna et contradictio in ipsis verbis involveretur: non potest ergo in eo sensu esse ineffabilis. Duobus ergo modis ineffabilis dici potest. Primo quia nullum nomen imponi potest, quod divinam substantiam, prout in se est, significet, sicut declaratum est; et hoc sensu dicitur innominabilis, nomine, utique, adæquato, vel quidditative eum exprimente, seu significante, ut explicatum est. Et in hoc sensu explicant frequentius hoc attributum Patres, superius citati, et Dionysius de Divinis nominibus, cap. 1, Justinus, orat. Parænet. ad Gent. et Apolog. 1 et 2, pro Christ., ubi in hoc sensu dicit: *Nullum esse nomen Deo impositum*, Gregorius Nyssenus, homil. 8, in Eccl., Arnobius, l. 3, contra Gentes, Joannes Cyparissioti decade 4, supra citata, ubi alia ex Patribus refert.

24. Secundo modo dici potest ineffabilis Deus, non solum quia uno nomine satis exprimi non potest, sed etiam, quia vel longo et prolixo sermone nunquam satis ejus excellentia, et natura explicari potest. Est ergo ineffabilis, quia licet in infinitum sermo de illo proferatur, nunquam totum, quod in illo est, poterit effari. Ad hunc modum dixit Leo papa, sermone 10 de Passione Domini. *Divinæ considerationis materiam ex quo est ineffabilis fandi tribuere facultatem, quia non potest deficere, quod dicatur, dum non potest esse satis, quod dicitur.* Quo sensu, dum Deus ineffabilis dicitur quodam modo summe effabilis appel-

latur, quia non potest unquam satis effari. Quod etiam indicasse videtur Nazianzenus, oratione 49, dicens: *Hoc est Deus, quod cum dicitur, non potest dici; cum aestimatur, non potest aestimari; cum definitur, ipsa definitione crescit*, id est, omnem definitionem excedit, quæ verba usurpavit etiam Augustinus, sermone 190, de Tempore, et inveniuntur in Ambrosio, libro de fide contra Arianos, cap. 6.

CAPUT XXXII.

DE VARIIS NOMINIBUS DEI.

1. *Prima conclusio.*—Quamvis Deus ineffabilis sit et quadam ratione innominabilis, nihilominus (ut diximus), aliquibus nominibus potest a nobis significari, ut aequaliter de illo loqui possimus. Hac ergo occasione tractant hic theologi de nominibus Dei, quæ nos breviter expedire poterimus, quia res facilis est, et de illa multa in superioribus tracta sunt. Supponimus autem sermonem esse de nominibus, quæ Deo, ut unus est, tribuuntur: nam de nominibus ad mysterium Trinitatis pertinentibus in proprio tractatu differimus.

2. *Proprium bifarium sumitur. Imprimis opponitur metaphorico.*—Primo ergo dicendum est, posse Deum habere aliquod nomen proprium. Ita docuit D. Thomas, dicta quæst. 13, art. 1 ad 3, estque certum et explicatur facile, distinguendo illam vocem *proprium*, habet enim duos sensus et in utroque vera est assertio. Primo ita sumi solet, ut proprium metaphorico opponitur, et hoc modo probatum est supra, libro primo, capite nono, perfectiones illas, quæ in suo formali conceptu imperfectionem non includunt, vere, ac proprie in Deo. Nomine ergo illa, quæ tales perfectiones formaliter significant, proprie dicuntur de Deo. Idemque est clarum in nominibus negativis, per quæ alias imperfectiones a Deo excludimus, ut in primo libro, capite sexto et sequentibus diximus, ubi etiam explicuimus, quomodo hæc nomina in re, seu forma significata non involvant imperfectionem, et ideo propria sint, quamvis in modo significandi habere videantur imperfectionem, vel quia ex rebus imperfectis sumpta sunt, vel quia sunt accommodata nostro imperfecto modo concipiendi.

3. *Secundo modo communi contradicit.*—Secundo modo dicitur nomen proprium, ut distinguitur contra commune ei sic dicitur proprium nomen Dei, quod illi soli vere et proprie tribui potest, ut de hoc nomine *Deus* et similibus infra dicemus. Solum est observan-

dum, quod supra, libro primo, capite tertio, notavi, nomina Deo imposita accommodata esse conceptibus nostris. Nos autem prius concipimus quasdam rationes communes Deo et creaturis, quam ad proprium aliquem Dei conceptum perveniamus, ut concipimus causam, bonitatem sapientiam et similia: tunc vero addimus aliquid, quo conceptum illum generalem Deo proprium faciamus, ut primam causam, a qua omnia pendent, ipsa est nullo, summe sapientem, infinite bonam. Et ita ad significandum Deum proprio nomine utimur, vel similibus vocibus complexis, aut incomplexis æquivalentibus ex impositione. Et ita potest habere Deus proprium nomen, licet nunquam significet id, quod est proprium Dei, prout est in ipso, sed subintelligendo negationem aliquam, vel comparisonem cum excessu ad omnia alia, qui etiam est conceptus satis confusus, et aliquo modo negationem includens, ut supra dixi.

4. *Secunda conclusio.*—*Tria nomina Dei genera.*—*Objectio.*—*Responsio.*—Secundo dicendum est, posse Deum habere nomen substantiale, id est, substantiam ejus significans. Hanc assertionem, fere sub eisdem terminis docuit D. Thomas, 1 part., quæst. 13, art. 2, ubi distinguit in Deo tria genera nominum: quædam sunt negativa, alia, quæ dicunt respectum ad creaturas, alia absoluta. De primis nominibus ait D. Thomas, non dici de Deo substantialiter. Quod intelligitur quantum ad formale significatum, nam quoad materiale sine dubio significant rem quamdam, quæ subesse intelligitur illi negationi, quæ non est nisi substantia Dei. Tamen, quia modus significationis et prædicationis juxta formale significatum attenditur, ideo dicuntur talia nomina non prædicari substantialiter de Deo, quia negatio non est de substantia Dei. Dices, ergo prædicantur accidentaliter. Respondeo primo, non prædicari accidentaliter secundum rem, sed ad summum secundum nomen, quia negatio nihil reale est. Deinde etiam illo modo non prædicari accidentaliter, id est, contingenter, quia necessario prædicantur: nam esse incorruptibilem, immensum, infinitum et similia necessario Deo conveniunt. Possunt ergo dici prædicari ad modum proprii necessario consequentis essentiam Dei, non secundum rem, sed secundum rationem, cum fundamento in re. Quod quidem in dialectico rigore verum est et non habet in re inconveniens: tamen si non attendamus modum significandi, sed id, quod per illam negationem indicare intendimus, illud

sine dubio est ipsa substantia et essentia Dei et hoc modo sæpe Patres vocant hæc omnia attributa substantialia, ut libro primo vidimus. Quo etiam modo dicere solemus irrationale, verbi gratia, esse differentiam subalternam et substantialem animalis.

5. *Nomina secundi generis.*—De secundis nominibus, scilicet, dicentibus relationem ad creaturas indistincte, loquitur divus Thomas. Tamen sine dubio intendit loqui de nominibus significantibus relationem ad creaturam fundatam in objectionibus liberis Dei ad extra. Nam omnipotentia etiam dicit suo modo respectum ad creaturas, nihilominus de Deo substantialiter dicitur, ut idem divus Thomas sentit 1 parte, quæstione 25. Et idem dicendum est de scientia simplicis intelligentiæ creaturarum, ut dicemus. Hæc ergo attributa, quæ videntur dicere relationem necessariam ad creaturas, sub absolutis comprehenduntur, quia non significant relativa secundum esse, quamvis secundum dici videantur relativa, seu transcendentalem relationem importantia. Hæc ergo nomina inter absoluta computamus. Imo etiam nomina, quæ significant actus liberos Dei æternos cum respectu aliquo ad creaturas interabsoluta potius, quam inter relativa comprehenduntur, quia principaliter significant actus existentes in Deo, qui reales et absoluti sunt, licet a nobis significantur ad modum relativorum.

6. Nomina ergo relativa proprie dicuntur a D. Thoma, quæ relationem aliquam ex tempore in Deo important, correspondentem relationi temporali creaturæ ad Deum, ut sunt nomina creatoris, Domini et similia. Hæc enim ita significant, ac si relationem prædicamentalem indicarent. De his ergo nominibus etiam docet D. Thomas, non dici de Deo substantialiter. Quod duplici ratione verum est. Primo quidem non dicunt Dei substantiam, quod intelligendum est sicut de negativis nominibus, quantum ad formalissimum significatum, quia dicunt relationem rationis, quæ in Deo non est, et consequenter non dicunt substantiam Dei. Nihilominus verum est ratione materialis, quod nostro modo intelligendi substernitur illi relationi, per has voces significari substantiam Dei. Secundum etiam verum est non dici substantialiter, quia quoad formam prædicationis dicuntur de Deo accidentaliter, non solum ad modum proprii sicut negativa prædicata, sed ad modum quinti prædicabilis, quia contingenter prædicantur, et ita dicuntur de Deo, ut possint de illo non affirmari.

7. Et hinc fit ut talia nomina possint de Deo ex tempore prædicari, in quo ab aliis omnibus distinguuntur, ut notavit divus Thomas, dicta q. 13, art. 7, et reliqui theologi in 1, d. 30, ubi Bonaventura, Richardus et alii: Alensis, 1. p., q. 35, per totam. Estque res per se facilis, quia hæc nomina in sua significatione involvunt denominationem extrinsecam a creatura existente, ut supra notavimus, capite secundo, tractando de immensitate Dei. Unde fundamentum (ut sic dicam) illius denominationis est res temporalis, et ideo mirum est quod talia nomina possint dici de Deo ex tempore, quia dicuntur sine mutatione Dei. Denominatio enim extrinseca non ponit in Deo mutationem. In qua re explicanda interdum dubium fuit Augustinus, ut videri potest, lib. 12, de Civitate, cap. 15; tamen in lib. 5, de Trinitate, cap. 5 et 16, modo dicto illam expedit. Hac vero occasione tractant hic theologi: an relationes temporales Dei ad creaturas sint reales vel rationis, sed ea res sufficienter a nobis disputata est in Metaphysica, disp. 47, sect. 15, a n. 15, usque ad finem.

8. *Nomina tertii generis.*—*Damasceni locus objicitur.*—*Explicatur.*—De nominibus tertii generis nimirum absolutis et affirmativis maxime procedit conclusio posita, nam hæc nomina præcipue substantialia sunt, ut D. Thomas, dict. art. 2, docet, et cæteri theologi in 1, dist. 22, Marsilius, quæst. 25, Alensis, 1 part., quæst. 48, M. 4, art. 3, § 2. Probaturque facile, quia hæc nomina significant perfectionem aliquam absolutam in Deo realiter existentem, sed quidquid in Deo est hujusmodi est substantia ejus: ergo significat divinam substantiam. Sed objicitur potest Damascenus, lib. 1, cap. 4, dicens: *Quæcumque de Deo per affirmationem dicimus non ipsius naturam, sed quæ circa ipsius naturam sunt, ostendunt, ita sive bonum, sive justum, sive sapientem, sive quodcumque tandem aliud dicere libeat, non Dei naturam, sed quæ nature Dei insunt, exponunt.* Sentit ergo hæc nomina non significare substantiam Dei. Respondetur hoc dictum esse a Damasceno propter duo. Primum quia nullum nomen significat vel declarat Dei substantiam prout in se est, sed secundum aliquam rationem communem confuse conceptam et applicatam Deo, per quamdam excellentiam conceptam etiam confuse, vel per quamdam comparisonem ad alia. Secundo propter modum significandi, maxime aliquorum nominum quæ per modum qualitatis perfectionem aliquam formalem indicant, ut sapiens, justus et similia, nihilominus tamen, quoad rem si-